

УДК 371(410)

Історія виникнення системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю в США

Безлюдна Віта Валеріївна

Анотація. У статті розглядається історія виникнення системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю в США та визначається процес становлення соціальної роботи як професійної діяльності, а також надається характеристика різноманітним американським організаціям.

Ключові слова: Соціальна робота, соціальний працівник, громада, сімейна служба, Американська асоціація.

Аннотация. Статья рассматривает историю возникновения системы социально-педагогической работы с семьей в США и процесс становления социальной работы как профессиональной деятельности, также охарактеризовано разные американские организации.

Ключевые слова: социальная работа, социальный работник, община, семейная служба, Американская ассоциация.

Annotation. Historical formation of the social-pedagogical work system with a family in the USA is considered in the article, and the process of the social work formation as a professional activity is defined, besides the characteristic of different associations is given.

Key words: community, social work, social worker, American association, family service.

Актуальність статті полягає у історичному переосмисленні соціально-педагогічних засад, необхідності наповнення їх новим змістом, домінантою якого буде звернення до досвіду американської сім'ї, накопиченого поколіннями та розглянутого через призму нових соціальних умов.

Мета статті. Розглянути основні етапи розвитку соціальної роботи та виявити їх вплив на виникнення системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю в США.

Викладення основного матеріалу. На кожному етапі свого розвитку суспільство виконувало функції по допомозі і підтримці людей які потребували допомоги, хоча спосіб їх реалізації суттєво відрізнявся в процесі соціогенезу. У первісному суспільстві ці функції реалізовувалися через інститут сім'ї і систему родинних зв'язків. З часом, ці соціальні інститути постійно змінювались, свої обов'язки вони передавали іншим соціальним інститутам, спочатку церкві, релігійним чи професійним громадам, благодійним організаціям і в кінці кінців ці обов'язки почала виконувати держава. При цьому кожна окрема держава як інститут організації суспільного життя виробила свої підходи до розбудови власної системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Спроби визначити більш менш-точну дату виникнення соціальної роботи не були успішними, оскільки дослідники схиляються до різних точок відліку цієї історії. Чимало авторів розпочинають відлік історії соціальної роботи Давніх Єгипту, Китаю, часів античності, часів Київської Русі тощо. [2, ст.35].

Становлення суспільної допомоги часто пов'язують з іудейськими і християнськими традиціями, які ґрунтуються на переконанні, що світ тримається на добрих справах. В іудейському суспільстві діяла система підтримки, заснована на альтруїзмі, любові до ближнього, ідеї взаємодопомоги. Послідовники іудаїзму створювали спеціальні каси, джерелами поповнення яких були податки, пожертвування, спадщина, заповіти на благодійність, тощо. Зібрані кошти спрямовувалися на адресну підтримку бідних, викуп полонених, створення спеціальних їдалень для бідних. Ідеологія перших християнських общин (I ст. н. е.) віддавала перевагу духовності, а не вимогам закону і громадянських традицій. Вони

роздавали хліб нужденним, приймали вигнанців, не запитуючи, звідки вони, не цікавлячись їх національністю, соціальним станом та інше. Переслідувані римською владою, перші християнські общини збирали гроші на допомогу хворим і ув'язненим. Служіння людини вони трактували як служіння Богу. З часом кількість прихильників християнства, в тому числі серед імущих верств населення зростала, поліпшувалося і ставлення до нього і правителів Римської імперії, на територіях якого християнство розвивалося протягом перших чотирьох століть свого існування. Цей процес увінчався об'єднанням общин у єдину організацію – церкву, якою управляли єпископи, котрі на свої зібраннях вирішували не тільки внутріцерковні справи, а й опікувалися допомогою людям, які потерпали від різних негараздів. Наприклад, Вселенський собор 437 року зобов'язав єпископів піклуватися про вдів і сиріт. [2, ст.39-40].

Дослідження показують, що соціальна та соціально-педагогічна робота з сім'єю в західних країнах має довготривалу історію. Вона представляє собою цілу індустрію, яка включає допомогу з боку держави, суспільних, релігійних, комерційних організацій і приватних осіб, адже кожна країна створює свою систему соціальної роботи.

В останні роки відбувається дуже багато дискусій навколо досягнень системи соціально-педагогічної роботи в США. На нашу думку система соціального обслуговування почала формуватися тут ще на початку XIX століття, коли почали виникати перші праобразы соціальних служб, але перед тим як стати системою, соціальна робота в США пройшла надзвичайно довгий шлях свого становлення.

Тому, аби узагальнити значний соціальний досвід благодійництва у США, доречно буде проаналізувати хронологію подій які сприяли створенню системи соціально-педагогічної роботи в США.

Отже, у 1843 – Роберт Хартлі, використовуючи досвід Томаса Чармерза, Джозефа Тукермена засновує Нью-Йорську Асоціацію для покращення умов

бідних (New York Association for Improving the Condition of the Poor). З часом така асоціація з'явиться і в усіх інших містах. У США, як і у Великобританії виникли суспільства благодійних організацій, які пропонували послуги, різні види допомоги індивідам і сім'ям поєднуючи свої зусилля для рішення соціальних проблем на рівні співтовариства.[10]

Процес становлення соціальної роботи як професійної діяльності, особливо бурхливо проходив у Великобританії та США. В результаті перетворення міських передмість у міста збільшилась кількість біженців, тому постало питання про опіку над бідними, розумово відсталими та засудженими. Ці категорії потрапили під захист органів штатів а потім Рад з питань благо чинності. В суспільстві з'явилися добровільні організації та агентства по догляду за дітьми. Слід відмітити, що соціальна робота у Великобританії та США була започаткована кінці XIX століття як філантропічний рух. У 1869 році у Великобританії було створено Товариство організованої благодійності, яке мало на меті наукове обґрунтування, координацію різноманітних філантропічних ініціатив. Поступово ідея благочинності як добровільної діяльності трансформувалась в ідею соціальної роботи як систематичної, організованої і фахової допомоги нужденним. [2, ст.43]

В США, наприклад, одним із центрів роботи з сім'єю є громада. [5,ст.233] Оксфордський тлумачний словник А.С. Хорнбі дає таке визначення поняттю громада. Громада (community) – це група людей, що має спільне походження, соціальний стан, релігійні переконання та місце проживання – район, населений пункт тощо, де розташований ряд соціальних інститутів: сім'я, школа, церква, організації, сфери дозвілля та медицини.[9, р. 233].

Першим засновником громадських центрів був Самуел Барнет, який у 1884 році відкрив у бідній частині Лондона благодійний заклад Тойнбі Холл, що став центром соціальної допомоги для місцевого населення. Тойнбі Холл дав поштовх для створення більше ніж 400 благодійних установ у

англійських та американських містах: по аналогії з європейськими кварталами їх стали називати сетльментами. [1, ст.28]

Рухи поселенців швидко поширилися по великих містах Великобританії і Америки. А тому у 1886 році Стентон Койт, який був резидентом Тойнбі Холл, відкриває в Нью-Йорку перший американський сетльмент-центр під назвою Гільдія сусідів (поселенців). В 1886 році в США було вже 44 сеттльмента, а в 1911 – майже 400. [4, ст. 200]

Протягом перших десятиліть працівники сетльментів перетворювали громади в політичну силу. Саме завдяки їх активній діяльності були прийняті закони про дитячу працю, громадське здоров'я, дитячі садочки, були започатковані служби тимчасових нянь, розбивка місцевих парків та створення ігрових майданчиків для дітей, різноманітні гуртки для освіти дорослих. Програми діяльності цих центрів носили здебільшого емпіричний характер і, переважно, були спрямовані на допомогу в отриманні роботи, надання медичних послуг, організацію дозвілля та впровадження різних форм неформальної освіти серед членів громади. А це свідчить про те, що саме в сеттльментах зародились окремі напрями та форми соціальної роботи на рівні громади, а самі сетльменти стали прабатьками багатьох сучасних інституцій, які успішно функціонують у територіальних та етнічних громадах різних країн. [1, ст. 29]

Слід зазначити, що як вид педагогічної діяльності соціальна робота в США пов'язана з ідеями таких американських дослідниць як Джейн Адамс та Мері Річмонд.

Джейн Адамс – лауреат Нобелівської премії, організувала будинок поселенців у Чикаго, одна із засновників чиказької школи соціології, родоначальниця теорії соціальної роботи. У 1889 році Джейн Адамс і її подруга Елен Стар відкривають Хулл Хауз. Разом з іншими волонтерами, які сповідували ці ідеї, Джейн Адамс жила у кварталах бідняків і намагалася у співпраці з науковими центрами, ученими в галузі соціальних наук

сформувати теоретичні основи своєї практичної діяльності. Завдяки цим намаганням було засновано Чикагську школу громадянства і філантропії. Як свідчать джерела, Хулл Хауз став одним із найвпливовіших соціальних будинків поселенців в США. До його складу входили: вечірня школа для дорослих, дитсадок, клуби для старших дітей, мистецька галерея, кафетерій, спортзал, басейн, бібліотека, музична школа, драм-гурток, тощо. Кожний тиждень він приймав близько 2000 відвідувачів. Хулл Хауз став 13 будинком поселенців в якому були ігровий майданчик та літній табір. (Bowen Country Club). [10]

М. Річмонд – автор багатьох книг з питань соціальної роботи, зокрема, "Дружній візит до бідняків: керівництво для працюючих у благодійних організаціях (1899).

У 1917 році Мері Річмонд опублікувала монографію « Соціальна діагностика», де вперше була зроблена спроба визначити теоретичні і методичні принципи соціальної роботи.(див вище). В цій монографії соціолог детально проаналізувала свої методи соціальної роботи, важливим з яких вона визнає індивідуальний підхід при виборі допомоги окремій людині чи сім'ї, що потрапила в скруту. Ця книга а також підручник «Що таке соціальна індивідуальна робота» були основними в учбовому процесі різноманітних навчальних закладів з підготовки професійних соціальних працівників, котрі активно почали функціонувати в 30-40 роках ХХ століття у США та Європі. [7, ст.377]

1898 Відкрито першу школу соціальних робітників. В цьому ж році Нью-Йорська школа філантропії почне видавати серії навчальних програм для волонтерів і дружніх візитерів, запровадивши для них однорічну навчальну програму. Пізніше ця школа стане Колумбійським Університетом Соціальних Працівників. Щоб проводити таку роботу, потрібно було розробити програму підготовки таких фахівців. Перші програми підготовки соціальних працівників робили наголос на навчання зміни оточення за

допомогою реформ, а так само на зміну індивіда для більш успішного функціонування в суспільстві.[7,ст.412] У 1915 на Народній Конференції по Соціальному забезпеченні, Авраам Флекснер заявляє про те, що соціальну роботу не можна розглядати як професію, оскільки люди які займаються соціальною роботою не мають належних комунікативних навичок. Але, у 1917 році Мері Річмонд видає книгу «Соціальна діагностика», зміст якої соціальні працівники використовують як відповідь на доповідь Авраама Флекснера. В цьому ж році відкривається перша організація для працівників соціальної сфери – Народна Біржа Соціальних Працівників (The National Social Workers Exchange). Пізніше її назву змінюють на Американська Асоціація соціальних працівників (American Association of Social Workers). Через рік засновано Американську Асоціацію Медичних Соціальних працівників (American Association of Hospital Social Workers), назву якої у 1934 змінено на (American Association of Medical Social Workers). [11]

Паралельно розвивалася система навчання соціальних працівників. У США і Канаді на той час існувало 17 шкіл соціальної роботи. У 1919 вони створюють Асоціацію шкіл соціально-педагогічної роботи, для підтримки зв'язків між школами роботи, в якій вони розробляють єдині стандарти навчання та професійної освіти. Згодом її назву буде змінено на Американську асоціацію Шкіл Соціальної роботи (American Association of Schools of Social Workers). [11]

На початку 20-х років ХХ століття набув чинності термін «соціальне забезпечення», який мало чим відрізнявся від терміна «соціальна робота». З часом, з'явилося таке поняття як «система соціального забезпечення», яке означало програми та агентства, а термін «система соціальної роботи» - їх діяльність.

Зауважимо,що спочатку послуги в основному надавалися релігійними діячами і представниками з заможних прошарків суспільства, тому агентства чи служби були приватними і створювалися з ініціативи релігійних груп.

Слід відмітити, що релігійні діячі не мали спеціальної підготовки у сфері соціальної роботи, а тому вони не мали чіткого уявлення як допомагати людям. У 1926 році засновано Американську психіатричну асоціацію соціальних працівників (AAPSW – American Association of Psychiatric Social Workers). Через два роки у Мілфорді скликається конференція, щоб обговорити питання чи соціальна робота окремий вид професій з наявністю спеціальних умінь та навичок чи проста група технічних спеціальностей. Члени конференції дійшли висновку, що соціальна робота являється видом професії серед подібних собі спеціальностей. У 1930 засновано Американську національну благодійну асоціацію (APWA – The American Public Welfare Association). А Вірджинія Робінсон з Джулією Джесі Тафт відкрили «школу функцій» по наданню індивідуальної соціальної допомоги неблагополучним сім'ям. Згодом вони опублікували першу статтю «Зміна психології в індивідуальній соціально-педагогічній роботі.» У 1933 президент Америки Франклін Рузвельт започаткував «Нову справу» для американців і заснував соціальні благодійні програми, щоб побороти бідність. Програми включали: Громадянську трудову адміністрацію (Civil Works Administration), Адміністрація негайної федеральної допомоги (FERA - Federal Emergency Relief Administration), а пізніше Адміністрація трудового прогресу (The Works Progress Administration). Соціальні працівники Гарі Хопкінс та Фресіз Перкінс були призначені на найвищі посади. Г.Хопкінс – головою FERA, а Перкінс – Міністром праці. Будучи головою FERA, Гарі Хопкінс запровадив програму по наданню субсидії та забезпечив кожний штат спеціальними офісами. Кожний офіс мав принаймі одного кваліфікованого соціального працівника. [11]

Як професія соціальна робота почала формуватися в США лише у кінці II світової війни. 14 серпня, 1935 був прийнятий Закон про соціальне страхування. На основі закону про соціальне страхування була прийнята програма допомоги бідним сім'ям та дітям. Спочатку в ній передбачалась

система виплат мало їмущим сім'ям. Потім стало очевидно, що грошова допомога не може розв'язати усіх проблем сприяння малозабезбеченим сім'ям з дітьми. Були потрібні інші соціальні послуги, причому безкоштовні. Тому спеціальні заклади соціальної допомоги організують: групи професійного навчання для батьків, в разі необхідності допомагають у працевлаштуванні; догляд за дітьми, якщо їхні батьки працюють у вечірній час; створення при міських центрах здоров'я служб для одиноких матерів; роботу служб захисту дітей, що зазнали насилля з боку дорослих; створення та інспектування дитячих будинків, сприяння родинам з прийомними дітьми, спостереження за адаптацією дитини в новій обстановці; розвиток так званих спеціальних служб для допомоги дітям в одержанні освіти, допомоги батькам у веденні домашнього господарства і т. д. [7, ст.388].

Це призвело до значного збільшення робочих місць для соціальних працівників та до збільшення кількості соціальних програм та служб. Закон включав робочу програму пенсійного страхування для виживших і інвалідів, також була заснована федеральна благодійна програма, яка надає штатам матеріальну допомогу, а також ряд інших програм: Допомога людям похилого віку, Допомога сліпим, Допомога нужденним дітям та загальна допомога для бідних людей які не отримують інших видів допомоги. Цей рік є особливим в історії соціальної роботи, так як на Національній конференції по соціальній роботі, групову соціальну роботу визнали основною функцією соціально-педагогічної роботи.

У 1942 році у Сполучених Штатах прийнятий Закон про федеральне фінансування денного догляду за дітьми, матерів які працюють. У 1945, після закінчення II Світової війни, 24 жовтня засновано Організацію Об'єднаних Націй (ООН) до складу якої входить велика кількість установ: Світ Добробуту), Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (United Nation Children's Fund), Всесвітня організація охорони здоров'я (World Health Organization), Організацію Об'єднаних Націй, науки і культури (UNESCO –

United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization), Верховна комісія ООН у справах біженців (United Nations High Commissions for Refugees). [11]

У 1953 У США встановлено Департамент охорони здоров'я та соціального забезпечення. 1 жовтня, 1955 року утворюється Національна асоціація соціальної роботи (National Association of Social Workers) в результаті злиття таких організацій: Американська асоціація соціальних працівників (American Association of Social Workers), Американська асоціація медичних соціальних працівників (American Association of Medical Social Workers), Американська асоціація психіатричних соціальних працівників (American Association of Psychiatric Social Workers), Національна асоціація шкільних соціальних працівників (National Association of School Social Workers), Американська асоціація групових працівників (American Association of Group Workers), Асоціація по навчанню громадських організацій та соціально-дослідницьких груп (Association for the Study of Community Organization) та Соціально-дослідницька група (Social Work Research Group). Членство обмежується лише 7 асоціаціями а згодом лише працівниками які мають ступінь магістра з акредитаційних шкіл соціальної роботи. [11]

Висновки. Звідси прямо впливає висновок про те, що в США ініціатором створення системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю, з одного боку є держава, а з іншого, - окремі суб'єкти американського суспільства такі як: церква, громада, спілки, громадські та державні організації, асоціації, волонтери та соціальні працівники. При цьому, держава як інститут організації суспільного життя змогла виробити свої підходи, методи, напрями та функції для розбудови власної системи соціально-педагогічної роботи з сім'єю.

Література

1. Безпалько О.В. Соціальна робота в громаді: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 176с.
2. Вступ до соціальної роботи: Навч посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред.. Т.В. Семигіної, І.І.Миговича. – К.:Академвидав, 2005. – 304с.
3. Гиль С.С., Осинцева С.А. Теоретические и прикладные основы создания системы социально-педагогической поддержки молодежных инициатив на муниципальном уровне. – М.: Изд-во МГСУ, 2003.- 188с.
4. История социальной педагогики (становление и развитие зарубежной социальной педагогики). Учебник/ Под ред. В.И.Беляева. – М.: Гардарики, 2003. – 255с.
- 5.Семьеведение: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по направлению подгот. и специальности «Социальная работа» / Е.И. Зритнева, Н.П. Клушина. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС,,2006. – 246 с.
6. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. – К.: ДЦССМ, 2002. – 536с.// Соціальна робота . Книга 4.
7. Соціальна робота: навчальний посібник// Соціальна робота. Книга II.- К.: ДЦССМ, 2002-440с.]
8. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. A. S. Hornby. Fourth edition// chief editor A.P. Cowie Oxford Univ Press 1995. – 1580 p.
9. R. Dolgoff and D. Feldstein. "Understanding Social Welfare". New York: Harper and Row, 1980, 352p
10. http://en.wikipedia.org/wiki/Jane_Addams
11. http://www.socialworkers.org/profession/centennialmilestones_1htm.

The history to the formation of social-pedagogical work system with a family in the United State of America.

Bezliudna V. V.

